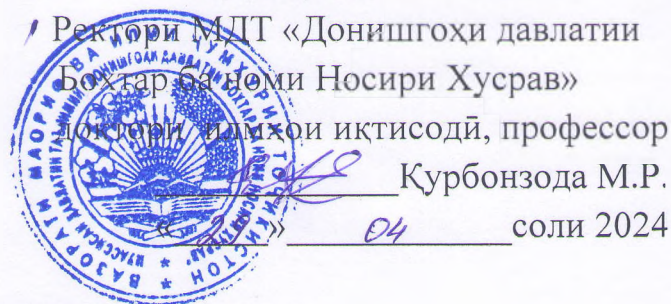

«ТАСДИҚ МЕНАМОЯМ»

ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Боев Муродбек Бекмаҳмадович дар мавзуи «Асосҳои илмӣ – педагогии ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгироии фанҳои геометро - графикӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.01 – Назария ва методикаи фанҳои дақиқ) пешниҳод гардидааст

Мубрами мавзуи таҳқиқот. Бояд тазаккур дод, ки муаллифи диссертатсия дар таҳқиқоти худ доир ба масъалаҳои рушди бемайлоии соҳаи маориф ва баланд бардоштани сатҳи сифати таҳсилоти олии касбии техникӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии кишварро мавриди назар қарор додааст. Бо дарназардошти ҳадафҳои пешгирифтаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон алалхусус, саноатикунонии босуръати мамлакат тақозо намудааст, ки сатҳу сифати омодагии муҳандисони оянда ва кормандони самти муҳандисиву техникӣ баланд бардошта шавад. Аз ин лиҳоз, дар раванди таълим чиҳати баланд бардоштани ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгироии фанҳои геометро – графикӣ роҳу усулҳои гуногуни гузаронидани машғулиятро муҳаққиқ тавсия ва пешниҳод намудааст, ки онҳо ба талаботи муосири таълим мувофиқ аст.

Унвонҷӯ мақсад гузоштааст, ки дар раванди таҳсилоти муосир методҳои нави таълимиро истифода намуда, бештар ба инкишофи тафаккур, ташаккули маҳорат ва малакаҳои таҳқиқотӣ, кор қардан бо технологияҳои муосири иттилоотӣ ва дарки лоиҳаҳои муҳандисиву техникаи муҳандисони оянда диққати ҷиддӣ диҳад.

Аз ин рӯ, метавон гуфт, ки рисолаи таҳиянамудаи Боев М.Б. ба яке аз масъалаҳои мубрам, яъне ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгироии фанҳои геометро - графикӣ бахшида шудааст.

Мутобиқати мазмуну мухтавои диссертатсия ба ихтисос ва соҳаи илми эълоншуда. Таҳқиқоти пешниҳоднамудаи муаллиф таҳти мавзуи

«Асосҳои илмӣ – педагогӣ ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгироии фанҳои геометро - графикӣ» дар заминаи Феҳристи ихтисосҳои кормандони илм аз рӯи ихтисос дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз ҷониби ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардидааст, иҷро карда шуда, тибқи бандҳои шиносномаи ихтисоси 13.00.08 - Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.01 - Назария ва методикаи фанҳои дақиқ) таҳия шудааст. Аз он ҷумла, ба бандҳои 2 – Назария ва методикаи равандҳои таҳсилот дар соҳаи омодаسازی касбӣ, бозомӯзӣ ва тақмили ихтисоси мутахассисон, 4 – Муҳтавои таҳсилоти касбӣ, таҳияи стандартҳои таҳсилотӣ ва комплексҳои таълимию методӣ, 6 – Амсилаҳои инноватсионии омодагии касбии мутахассисон мутобиқи самтҳои стратегӣ навосии таҳсилоти олии мувофиқат мекунад.

Саҳми шахсии доктараби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Дар таҳқиқот дида мешавад, ки унвонҷӯ ҷиҳати ҷамъоварӣ ва таҳлили мавод оид ба мавзӯи диссертатсия аз адабиёти илмии олимони ватаниву хориҷӣ, шарҳу тафсири маводи дарёфтшуда ва ба низом даровардани онҳо, коркарди мушоҳида ва таҷрибаву озмоиш бо баёни натиҷаҳои бадастомада бештар таъя намудааст. Инчунин, коркарди назариявӣ-методологии матлабҳо, ғояҳои асосии таҳқиқот оид ба мавзӯи интихобгардида ва муайян намудани принсипҳои ташаккули сохтору мундариҷаи таҳсилоти графикӣ, муносибати байнифанӣ ба таҳсилоти графикаи донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии техникаи Тоҷикистон дар асоси таҷрибаи озмоишии педагогӣ нуқтаҳои назари хешро баён кардааст.

Навгонии илмии таҳқиқот. Дар асоси таҳсилоти фанҳои геометро-графикӣ муайян кардани моҳияти дидгоҳи байнифанӣ, ки ба қисми байнифанӣ таҳсилоти графикӣ мусоидат менамояд, мушаххас карда шудааст. Ҳамчунин, мубодилаи дутарафаи равандҳои омодагии геометро-графикаи муҳандисони соҳаи кӯҳию металлургӣ дар мундариҷаву сохтори фанҳои омӯхташаванда, истифодаи шаклҳои инноватсионӣ таълим (методи лоиҳавӣ, супоришҳои эҷодии гурӯҳӣ ва инфиродӣ), ба ҳисоб гирифтани малақаҳои инфиродӣ донишҷӯён дар раванди омӯзиши фанҳои геометро-графикӣ, таъмини раванди таълим бо таҷҳизоти навтарини моддӣ-техникӣ (гузариш ба графикаи компютерӣ ва истифодаи 3D принтер) ва таъмин намудани тақмили ихтисоси кадрҳои омӯзгорӣ муассисаҳои олии техникаи дар мувофиқат бо талаботи технологияҳои нави педагогиро муаллиф хело бамаврид пешниҳод намудааст. Бояд қайд намуд, ки дар замони муосир амсиласозии геометро-графикӣ яке аз роҳҳои баланд бардоштани ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда маҳсуб меёбад.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот Нуктаҳои назариявӣ ва амалие, ки дар раванди таҳқиқоти муаллиф ба даст омадаанд, дар таҳқиқи асосҳои педагогии самти омодагии муҳандисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии техникаи Тоҷикистон ҳамчун сарчашмаи назариявӣ хидмат менамояд. Тавре дар диссертатсия дида мешавад, аз тарафи унвончӯ аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот бо нуктаҳои зерин ифода ёфтааст:

– қорӣ намудани таҳсилоти графикаи тамоюлаш концептуалӣ бо махсусияти системавӣ – амалӣ ба сифати таҳкурсии салоҳиятнокии касбии муҳандиси оянда дар шароити иттилоотикунони ва ҳамгирии соҳаҳои гуногуни фаъолият;

– пешниҳоди роҳҳои ноилшавӣ ба азхудкунии системаноки мундариҷаи таҳсилоти графикӣ ва фарогирии маҳорати амалӣ дар заминаи татбиқи комплекси методҳо, шаклҳо ва воситаҳои идоракунии таълим дар раванди амалисозии коркарди амсилаи омодагии муҳандиси оянда боназардошти таҳияи нақшаи таълим дар заминаи дидгоҳи байнифаннӣ;

– коркарди мазмуну мундариҷаи фанни графикаи муҳандисӣ-компютерӣ, ҳамчунин татбиқи дақиқу арзишманди озмоишии он дар раванди таҳсилоти муассисаҳои олии техникаи;

– коркарди маҷмӯи воситаҳо барои дастгирии ҳаматарафаи омодагии геометро-графикӣ, ки имконияти истифодаи натиҷаҳои ҳосилшударо дар раванди коркарду амалисозии маҷмӯаҳои нави таълими фароҳам меорад;

– қорӣ намудани маҷмӯи қисмҳои асосии таҳсилоти геометро-графикӣ дар раванди таълими Донишқадаи кӯҳию металлургии Тоҷикистон ва Донишқадаи политехникии Донишгоҳи техникаи Тоҷикистон ба номи академик М.Осимӣ дар шаҳри Хучанд.

Нуктаҳои пешниҳодгардида, воқеан аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқотро пурра ифода менамояд. Коркарди назариявӣ ва методологии муаллиф дар раванди таълими Донишқадаи кӯҳию металлургии Тоҷикистон дар шаҳри Бӯстон ва Донишқадаи политехникии Донишгоҳи техникаи Тоҷикистон ба номи академик М.Осимӣ дар шаҳри Хучанд ба ҳайси омӯзгори фанҳои геометрияи тасвирӣ, графикаи муҳандисӣ ва компютерӣ аз соли 2016 инҷониб истифода шудааст. Унвончӯ усулҳои пешқадам ва инноватсиониро дар қараёни таълими фанҳои мазкур татбиқ намуда, натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсиониро дар конференсияҳои илмӣ, семинарҳои илмиву методӣ мавриди баррасӣ қарор додааст.

Дарачаи асоснокиву саҳеҳии муқаррароти илмӣ ва хулосаву пешниҳодҳо. Дар диссертатсияи бо истифодаи назарияҳои гуногуни фалсафӣ, педагогӣ ва психологӣ, ки аз қониби олимони ватанӣ ва хориҷӣ оид ба масъалаи ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи

муҳандисони оянда тавассути ҳамгирии фанҳои геометро - графикӣ пешниҳод гардидаанд, натиҷаҳои илмиро ба даст оварда, асоснок кардааст. Инчунин, эътимоднокии дараҷаи таҳқиқот тавассути истифодаи усулҳои муқаррароти назариявӣ оид ба раванди таълими фанни графикаи муҳандисӣ-компютерӣ (назарияи амсиласозии геометро-графикӣ) дар муассисаҳои таҳсилоти олиии техникӣ, амалияи татбиқ дар раванди таълим, натиҷаҳои озмоиши педагогӣ таъмин карда шудааст.

Натиҷаҳо ва мушоҳидаҳои гузаронидашудаи муаллиф бо мақсади кафолат додани сатҳи бунёдии таҳсилоти геометро-графикӣ дар натиҷаи татбиқи амсилаи мундариҷавӣ-протсессуалӣ коркардшудаи ташаккули он гузаронида шудааст. Озмоиш дар шароити табиии раванди таълим пай дар пай, ба андозаи коркарди таъминоти инноватсионии иттилоотӣ-методиҳои омодагии бунёдии геометро-графикӣ чараён гирифтааст, ки натиҷаҳои таҳқиқот бо истифодаи методҳои умумии таҳқиқот коркард шудааст ва ба муқаррароти илмҳои педагогӣ ихтилоф надоранд.

Хулосаҳо ва тавсияҳо, ки саҳифаҳои 154-157-и диссертатсияро фаро гирифтаанд, оид ба истифодаи амалии таҳқиқот дар асоси таҳлили илмии натиҷаи таҳқиқоти назариявӣ амалӣ пешниҳод карда шудааст, ки аз саҳеҳӣ ва дурустии натиҷаҳои таҳқиқот шаҳодат медиҳад.

Ҳаҷми умумии диссертатсия аз 202 саҳифаи матни компютериӣ бо ёрии протсессори матнии Microsoft Word ҳарфчиншуда иборат буда, 25 расму диаграмма ва 3 ҷадвалро дар бар гирифтааст. Рақамгузори расму ҷадвалҳо барои ҳар ду боби диссертатсия умумӣ мебошад. Рӯйхати адабиёт 233 номгӯи нашрияро дар бар мегирад.

Маҷмӯи интишороти муаллифи диссертатсия нишон медиҳанд, ки муаллиф дар доираи мавзӯи диссертатсия 4 адад дастури таълимӣ, 4 адад мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти ҶТ, 27 – адад мақолаҳои илмӣ, ки муҳтавои маърузаҳо дар конференсияҳои байналмилалӣ чумхуриявӣ буда, дар маҷмуаҳои конференсияҳо ба таъбиқ расонидааст. Аз ин бармеояд, ки муаллиф қорҳои таҳқиқотиро ҳаматарафа мустақилона иҷро намуда, ҷабҳаҳои аҳамияти назариявӣ ва амалии онро нишон додааст.

Дар муқаддимаи диссертатсия пай дар пайи мантиқи муҳимияти мавзӯ, дараҷаи омӯхта шудани мавзӯ, мақсади таҳқиқот, мақоми таҳқиқот, фарзия, вазифаҳо, кушодани унсурҳои таҳқиқот, нағзҳои илмӣ, моҳияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот дарҷ гардидааст.

Боби аввали диссертатсия «*Асосҳои назариявӣ ташаккули курси асосии фанҳои геометро - графикӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олиии техникӣ Тоҷикистон*» ном дошта, се зербаҳо дар бар мегирад, ки он ба

асосҳои илмӣ назариявӣ масъалаи татбиқи ташаккули омӯзиши фанҳои геометро – графикаи муассисаҳои таҳсилоти олии техникаи Тоҷикистон дар раванди таълими замони муосир бахшида шудааст.

Дар ин боби диссертатсия муаллиф дидгоҳи афзалияти тамоюлҳои ҳамгиро ва синтезкунанда дар методологияи донишҳои байнифанӣ ба инъикоси тасаввуроти том дар бораи олам ҳамчун раванди ягона мусоидат менамояд.

Инчунин, таърихи рушди фаъолияти муҳандисӣ, марҳилаҳои таърихии рушди фаъолияти муҳандисӣ ва сохтори фаъолияти муҳандисиро мавриди таҳқиқ қарор дода, онҳоро муфассал шарҳ додааст.

Тавре, ки дар зербоби дуҷуми боби аввали диссертатсия (саҳ. 52) ба назар мерасад муаллиф оид ба ҷанбаи дидактикии назарияи мундариҷаи таҳсилот ҳамчун назарияи раванди ташаккул якҷанд сатҳи баррасӣ ва ташаккули мундариҷаи таҳсилотро бо нишон додани адабиётҳои олимони дар ин самт таҳқиқ намудааст. Ҳамзамон, дидгоҳи салоҳиятноки, тамоюли таҳсилоти графикӣ, қисми мундариҷавии онро ба ташаккули салоҳиятҳои касбии байнифанӣ, яъне қобилияти амалисозии графикӣ нишон дода, дигар дидгоҳҳоро низ дар алоҳидагӣ шарҳу тавзеҳ додааст. Дар баробари ин мазмуну муҳтавои боби якум ва зербобҳои онро бо хулосаи аниқу дақиқ мухтасаран мавриди таҳқиқ қарор додааст.

Боби дуҷум «*Корҳои озмоишӣ оид ба ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгироии фанҳои геометро - графикӣ*» буда, сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгироии фанҳои геометро - графикӣ асосан бо ташкилу баргузори, таҳлилу натиҷагирӣ аз корҳои озмоишӣ - таҷрибавӣ таҳлил, коркард ва натиҷабардорӣ намудааст. Омӯзиши фанҳои геометрия тасвириро дар муассисаҳои таҳсилоти олии алалхусус, муассисаҳои самти техника зарур шуморида, ин фанро ҳамчун алифбои фанҳои умумитехникаи ҷиҳати омодагии муҳандисони соҳаи муҳандисиву кӯҳкорӣ маънидод намудааст, ки ин асоси воқеӣ дорад. Зеро муҳандис бе омӯзиш, дарк, мақсад ва муҳтавои нақшаҳои геометрӣ мутахассиси салоҳиятнок намегардад.

Барои самаранок ба роҳ мондани ташаккулдиҳии саводнокии донишҷӯёни самти муҳандисӣ дар таълими фанҳои геометрия ва графикаи муҳандисӣ ва компютерӣ муаллиф усулҳои ҳамгироии фанҳоро истифода намудааст, ки натиҷаҳои он оид ба самаранокӣ методикаи пешниҳодгардида шаҳодат медиҳад. Ҳамзамон, ҷиҳати баланд бардоштани тафаккури сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи донишҷӯёни равияи муҳандисӣ унвонҷӯ роҳу усули инноватсионӣ таълимиро пешниҳод

намуда, дар амал аз санҷиш гузаронидааст ва самаранокии онҳоро ошкор кардааст.

Яке аз роҳу усулҳо дар раванди таълим истифода намудани технологияи иттилоотӣ комуникатсионӣ (компютер), синфхонаҳои компютери дар шабакаи локалӣ қарордоштаро тавсия менамояд. Инчунин, вобаста ба мавзӯҳои дарсӣ омода намудани видеодарсҳо ва истифодаи онҳо дар раванди таълимро дар ин боб муаллиф талаб намудааст.

Қорҳои таҷрибавӣ-озмоишии санҷиши фарзияи тадқиқот дар заминаи Донишкадаи кӯҳию металлургии Тоҷикистон ва Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.Осимӣ дар шаҳри Хучанд дар давоми солҳои 2016 – 2020 гузаронида шудааст. Дар озмоиш гурӯҳҳои донишҷӯёни Донишкадаи кӯҳию металлургии Тоҷикистон ва Донишкадаи политехникии Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.Осимӣ дар шаҳри Хучанд то 500 нафар иштирок намудаанд. Донишҷӯёни ба қорҳои таҳлиливу озмоишӣ ҷалбгардида гурӯҳи ихтисосҳои равияи муҳандисӣ мебошанд, ки дар барномаи таълимии онҳо омӯзиши фанни графикаи муҳандисӣ ва компютерӣ ба нақша гирифта шудааст.

Тавре, ки дар қадвалҳо ва диаграммаҳо дида мешавад, унвонҷӯ бо роҳу усулҳои методии пешниҳоднамудаи ҳеш дар қорҳои таҳлиливу озмоишӣ ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти геометро-графикии донишҷӯёнро ба роҳ монда сатҳи сифати дарсасзхудкунии онҳоро баланд бардоштааст.

Мазмуни матни диссертатсия ва автореферат бо ҳам мувофиқат мекунад. Муаллиф дар ҳулоса натиҷаҳои ба даст омадаро ҷамъбаст карда, ҳалли муаммоҳои дар диссертатсия баррасигаштаро мушаххас тавсия ва пешниҳод намудааст.

Қайд намудан ҷоиз аст, ки қори диссертатсионӣ баробари ҷиҳатҳои мусбӣ доштан аз камбудихо ҳолӣ нест:

1. Дар боби дуҷуми зерҷуми сеҷум (саҳ. 141, расмҳои 24 ва 25), муаллиф дар қорҳои озмоишӣ амсиласозӣ, буришҳои фронталӣ, профилӣ ва ғайраро овардааст. Барои боз ҳам дақиқияти таҳқиқот бо қадом барномаҳои компютерӣ ин амалҳо иҷро шудаанд, баён менамуд.
2. Дар саҳифаҳои қори диссертатсия истилоҳот ба забони русӣ, масалан “фреймаҳо, аниматсия, видеодарсҳо” истифода гардидааст. Хуб мешуд, агар мазмуни онҳоро муаллиф бо забони тоҷикӣ шарҳ мегардонид;
3. Агар муаллиф ҷиҳати боз ҳам муқаммал гардидани қори диссертатсия сохтани амсилаҳои графикаро шарҳу тавзеҳ меод;
4. Дар диссертатсия ҳатоғҳои техникӣ дида мешавад, ки ислоҳи он сифати қорро боз ҳам баланд мебардорад.

Эродҳо ва камбудихои баёнгардида хусусияти ҷузъӣ дошта, ба мазмун ва мухтавои диссертатсия таъсири манфӣ намерасонад.

Хулоса, кори илмӣ Боев Муродбек Бекмаҳмадович, дар мавзӯи «Асосҳои илмӣ – педагогии ташаккули сатҳи бунёдии таҳсилоти графикаи муҳандисони оянда тавассути ҳамгирии фанҳои геометро - графикӣ» таҳқиқоти илмӣ – таҳассусии анҷомёфта буда, аз рӯи ҳаҷму арзиши назариявӣ ва амалии хулосаҳои илмӣ ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 ба тасвиб расидааст, ҷавобгӯ буда, дар маҷмуъ, метавон ибраз намуд, ки довталаб барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.01 – Назария ва методикаи фанҳои дақиқ) сазовор мебошад.

Тақризи ташхисгар дар ҷаласаи васеи кафедраи алгебра ва геометрия ва методикаи таълими математикаи Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав», ки аз 27.04.2024, суратҷаласаи №9 бо иштирок ва баромади унвонҷӯ баррасӣ ва мусбӣ арзёбӣ карда шудааст. Дар ҷаласа оид ба муҳокимаи масъалаи мазкур 17 нафар омӯзгорон иштирок доштанд, ки аз онҳо 2 нафар доктори илм, профессор ва 11 нафар номзади илм, дотсент мебошанд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарafdор”-17 нафар, “зид”- нест, “бетараф”- нест.

Раиси ҷаласа,

доктори илмҳои педагогӣ, профессори
кафедраи алгебра ва геометрияи
МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав»

Сатторов Абдурасул Эшбекович

Ташхисгар:

номзади илмҳои педагогӣ, и.в.дотсенти
кафедраи алгебра ва геометрия

Хоҷаев Амроҳон Мирзоевич

мудири кафедраи алгебра ва
геометрия, номзади илмҳои
физика-математика

Фаниев Муродбек Шамсиевич

мудири кафедраи методикаи
таълими математика, номзади
илмҳои физика-математика,
и.в.дотсент

Нематуллоев Олимҷон Акбарович

Котиби чаласа

Исмоилов Абдумачид Шералиевич

Имзоҳои Сатторов А.Э., Хоҷаев А.М., Ғаниев М.Ш., Неъматуллоев О.А. ва
Исмоилов А.Ш.– ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси МДТ «Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав»

Шукурзод Ҷ.А.

Маълумот барои тамос: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон,
ш. Бохтар, кӯчаи Айнӣ 67; Тел.: +83222) 2-54-81, <http://www.btsu.tj>, E-mail:
ktsu78@mail.ru